FAXEGÅRDEN

LIMHAMN

FOSIE

S. SALLERUP

SEGEGÅRDEN

NAMN PÅ PLATSER I MALMÖ

ORTNAMN I MALMÖ
Av Ingemar Ingers
Elenbogen tidskrift 1957
Malmö Fornminnesförening

Årsboken ELBOGEN
Sedan 1933 ger Malmö Kulturhistoriska Förening ut en årsbok där artiklar om händelser, byggnader och personer i Malmös historia skildras och analyseras initierat av forskare och Malmökännare. 1978 tillkom namnet Elbogen på årsskriften. Medlemmar erhåller årsboken kostnadsfritt.

Omkring 1170 har sannolikt den anteckning gjorts som innehåller det äldsta omnämnandet av "Malmö". Bland det jordagods som enligt notering i 1100-talshandskriften "Necrologium Lundense" donerats av ärkebiskop Eskil till ett prebende i Lund nämnes:

"Malmni septima parte minus quam dimidius mansus soluens quatuordecjm soli dos" (i Malmö en sjundedel mindre än ett halvt bol givande fjorton örtugar). Beteckningen mansus (bol) tyder på att det Malmö som avses varit en landsby.

År 1170
Malmö

1259

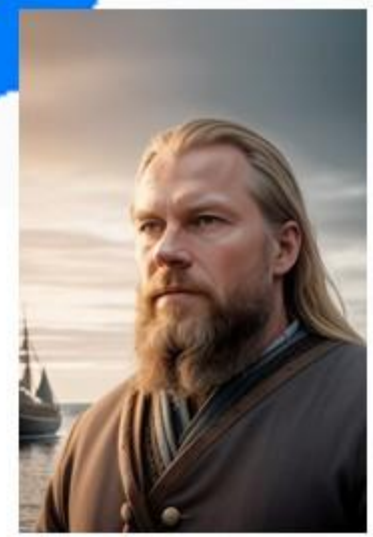

1259 låg den norske kungen Håkon Håkonson med en undsättnings flotta vid Köpenhamn och lät sina män taga en kogge över vid "Malmhauga".

Detta citat ur berättelsen om kung Håkon, nedtecknad på is ländska kort efter hans död 1263, ger en anvisning om hur namnet Malmö uppkommit. "Malm" ingår i många ortnamn och betecknar vanligen grus eller sand och "haugar" motsvarar det danska "'loje".

Håkon IV Håkonsson, kallad Håkon den gamle, född efter faderns död 1204 i Folkenborg (Folkisberg) i nuvarande Eidsberg, Østfold, död 15, 16 eller 17 december 1263 i Kirkwall på Orkneyöarna, var kung av Norge 1217–1263. Han var son till kung Håkon III Sverresson av Norge (1177–1204) och dennes frilla Inga från Varteig (omkring 1185–1234). Håkon Håkonsson blev också kung över Island och Grönland.

MALMÖ KARTAN FRÅN FÖRR

Dammfrigården

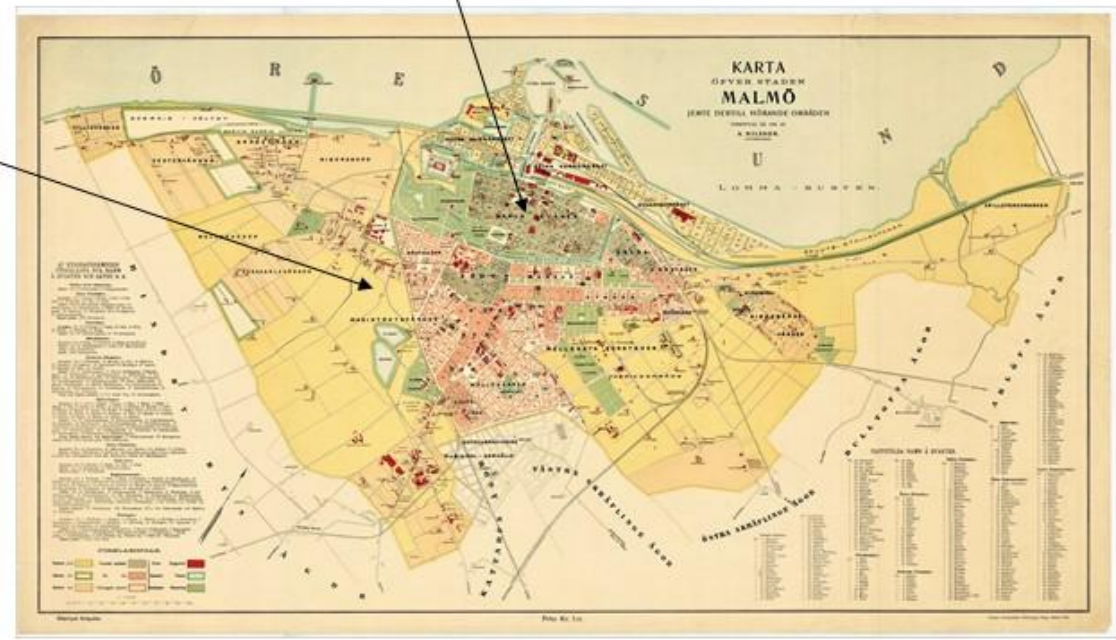

V. Skrävlinge 1911, Limhamn (— f. d. Hyllie socken) 1915, Fosie 1931, Husie 1934 och S. Sallerup 1952. Emellertid är framställningen avsedd att fortsättas i kommande årsskrifter med redogörelser över ortnamnen också i dessa kommuner, som ingå i det nuvarande Malmö.
Åtskilliga av de namn, som komma att behandlas här nedan, ha visserligen fortlevat i muntlig tradition in på 1900-talet men äro nu på väg att bli bortglömda därför att den lokalitet de beteckna icke längre existerar, t. ex. Bialitt, Gamla Sege, Lagården, Lembkes mölla, Lilla Kalinan, Malta och Segemölla. Andra äro gamla vardagsnamn, som småningom blivit ersatta med de officiella namnen, såsom Svensk-kyrkan och Tysk-kyrkan.

V. Skrävlinge 1911
Limhamn 1915
Fosie 1931
Husie 1934
S, Sallerup 1952
Bunkeflo 1971

Bialitt - Gamla Sege - Lagården - Lembkes mölla - Lilla Kalinan
Malta - Segemölla. (Bortglömda namn)

En stor del av bebyggelsenamnen utgöres av namn på lantställen och sommarvillor, som blivit anlagda på stadsjordarna. Två av dessa härstamma från 1600-talet — Håkanstorp och Terningholm, åtskilliga äro 1700-talsnamn, såsom Ribersborg, men de flesta tillhöra 1800-talet. I namnens ändelser kan man avläsa olika tiders smakriktningar eller moder vid namngivning. Till de mera tidlösa ändelserna höra -borg, -holm, -lund och -torp. För 1800-talets namngivning typiska äro ändelserna -dal, -farm, -frid, -hill, -lust och -ro. Uppkallelsenamn från poesien är Framnäs, från resp. franskan och latinet MonBijou och Tusculanum.

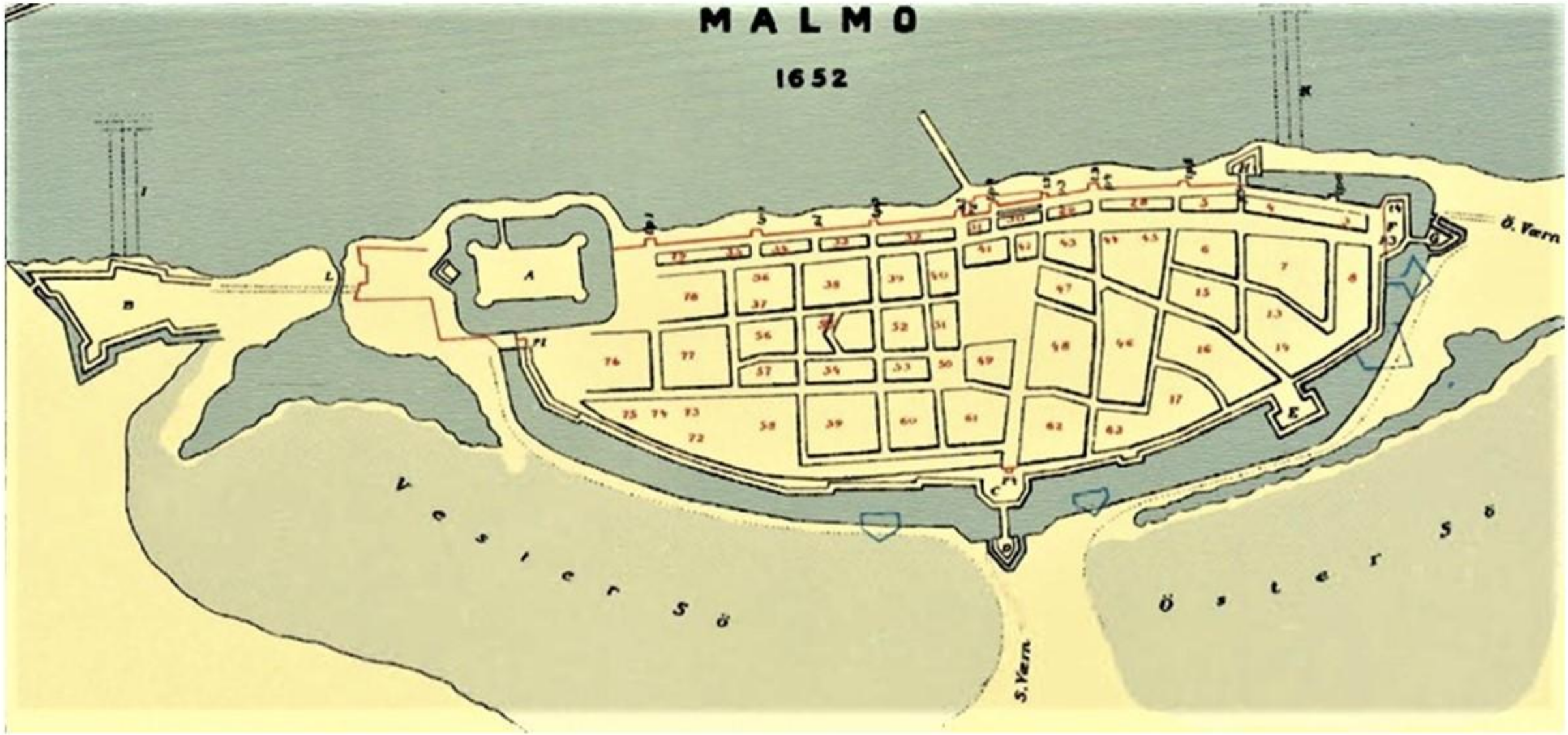

MALMÖ 1652

Limhamns köping bildades 1906 genom en ombildning av Hyllie landskommun och en del ur Fosie landskommun med den del av **Limhamns municipalsamhälle som inrättats där 7 juni 1901**. **Köpingen inkorporerades 1915 i Malmö stad** och området ingår sedan 1971 i Malmö kommun.
Köpingen hörde i kyrkligt hänseende till Limhamns församling.

Kommunen bildades i Hyllie socken i Oxie härad i Skåne när 1862 års kommunalförordningar trädde i kraft. Limhamns municipalsamhälle inrättades 27 augusti 1886 i denna kommun och **utökades 1901** att även omfatta en **del i Fosie landskommun**

1906 ombildades kommunen till en del av den då bildade Limhamns köping som 1915 uppgick i Malmö stad som 1971 ombildades till Malmö kommun.

Limhamn nämns första gången 1522 som Limnøhaffuen, och omnämns under 1500-talet i flera danska skrifter. Förledet lim kommer av en äldre betydelse av ordet, ”kalk” (jämför engelskans lime, ”kalk”). Från 1622 finns ett dokument som visar att tre holländare erhöll privilegium av Kristian IV att anlägga ett kalkbruk på platsen.

De äldsta kända skrivningarna: Malmöghe, Malmöghe stamma från mitten av 1100-talet; en norsk-isländsk källa från mitten av 1200-talet har den mera ålderdomliga västnordiska formen Malmhaugar; angående ett tidigt bortfall av -h- i dansk-skånska skrivningar av med -hög sammansatta ortnamn

De flesta namn resulterat i -ie (Fosie, Arrie, Isie m. fl.) — Skrivningarna av typen Malmög(h)e fortsätta ända till början av 1500-talet, men från 1300-talet omväxlande med yngre utvecklingar: Malmöyr 1341, Malmöie 1350 och redan 1367 den nuvarande skrivformen Malmö. Denna form växlar med den äldre formen Malmög(h)e, som förekommer sporadiskt ända till 1510, något som torde kunna förklaras ur konservativa skrivvanor. Under 15- och 1600-talen skrives namnet omväxlande Malmö, Malmöö och Malmöe. Redan vid medeltidens slut torde uttalsformen Mallme ha varit utbildad och är belagd i skrift en enstaka gång (Malme 1550) men har annars icke slagit igenom i skrift.

Det som ursprungligen hette Malmö var den forna bondbyn högre uppe i land, som sedermera blev övre Malmö; om det inbördes förhållandet mellan den äldre samhällsbildningen och det nyare stadssamhället (Nedre Malmö). Övre Malmö låg ungefär vid Pildammarna och Nedre Malmö vid stranden till Öresund.

Ellenbogen och Sqvalperup. De tillhöra båda de försvunna namnen. Ellenbogen är för första gången belagt under denna form 1329 och förekommer därefter omväxlande med El(l)bogen och är tyskarnas och Hanseaternas benämning på Malmö. Namnet försvinner på 1500-talet; det är belagt ännu omkr. 1580 såsom överskrift på Brauns och Hogenbergs kända kopparstick över Malmö på 1580-talet. Namnets betydelse är "armbåge" och åsyftar den bågformiga sträckningen av kusten utanför Malmö. Svalperup, sedermera tecknat Sqvalperup el. Skvalperup, angives i äldre topografisk och historisk litteratur (Gillberg, Cronholm, Isberg d. ä. och 4. y. m. fl.) såsom namnet på ett fiskläge vid stranden, en föregångare till Nedre Malmö, som småningom blev det enda Malmö. Det förekommer första gången i ett yngre tillägg från slutet av 1500-talet till Henrik Smiths krönika under formen Svalperup; när det senare nämnes i 17- och 1800-talslitteraturen är det under den korrigerade formen Sqvalperup eller Skvalperup.

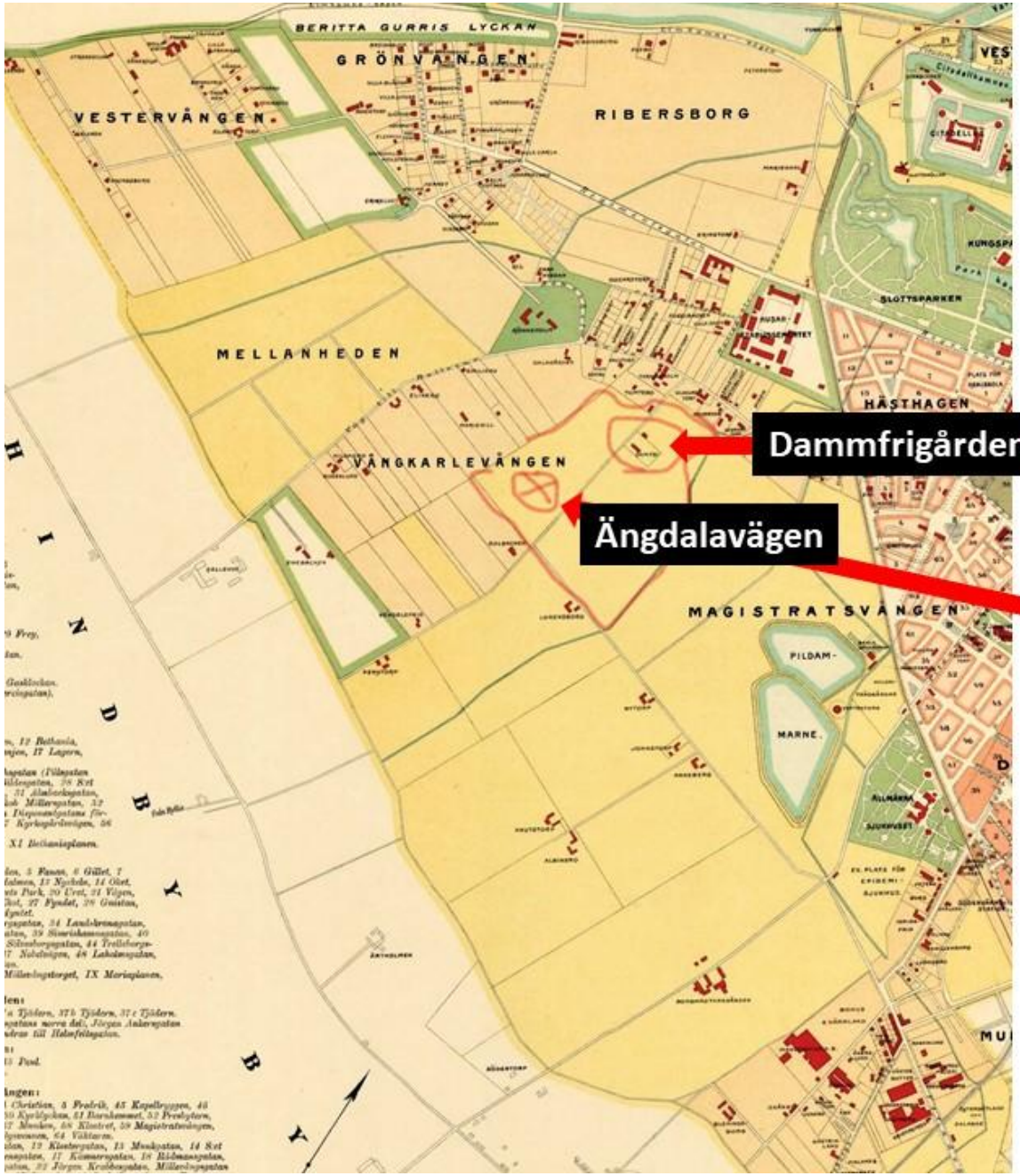

Dammfrigården

Ortnamn, sammansatta med rent abstrakta begrepp (i detta fall verbet skvalpa, i Skånemål svalpa el. svulpa) förekomma icke i medeltida ortnamnsskick, och Om namnet varit citerat efter äldre, för 1500-talets krönikeskrivare tillgängliga källor, skulle dess form namnet förutsättes ha existerat på 1200-talet — varit ***S(q)valpethorp** eller något liknande, icke Svalperup, som är en form, som varit utvecklad först vid slutet av **1400-talet,** som framgår av en jämförelse med den normala utvecklingen hos andra namn på -torp. Saken vore värd en mera ingående undersökning; här angives blott några synpunkter ,som därvid äro nödvändiga.

Övriga bebyggelsenamn

Almbaeken, f. d. utvärdshus i Södra Förstaden. Från lantstället Andreelund frånsåldes på 1860-talet den areal, varpå utvärdshuset Almbacken med bryggeri anlades. (MFÅ 1944: 89). Av trädnamnet alm. Härefter: Almbacksgatan.

Altona, f. d. förlustelseställe inom kvarteret av samma namn i Gamla staden. Uppkallelse ef ter den tyska staden Altona. Också i Lund har funnits ett värdshus med detta namn.

Amerikanarehuset (Amerikånarehused), hus i Kirsebergsstaden; beboddes av en svensk-amerikan.

Andreelund (Andrelönn), f. d. lantställe i Södra Förstaden. Efter handelsman Andreas Wiedberg, f. 1733, d. 1812. Härefter: Andreelundsvägen.

Annoskolan (A'nnoskolan), folklig benämning på Mellersta förstadsskolan vid Föreningsgatan. Efter inskriften å fasaden: ANNO FOLKSKOLA 1899.

Apoteket Lejonet (Abetaced Lajjoned). Benämndes tidigare Nya apoteket.

Arlövhuset (24'löyhused, senare A'rlöohused; , f. d. hus å Spillepengsmarken, beläget närmast Arlöv i Burlövs s:n; detsamma som Kalinehuset eller Lilla Kalinan. Se Kalinehuset.

Backaskolan, (Bakaskolan), folkligt namn på Kirsebergsskolan vid Lundavägen, upprättad 1882; av Bakkana. kortnamn för Kirsebergs backar.

Bagarestället (Bagareställed), lantgård å Spillepengsmarken, även kallat Pittor bagares efter innehavaren bagaren Petter Andersson (f. 1837). Gården kvarstår ännu, till stor del moderniserad, och är belägen ungefär mitt emellan Stora och Lilla Segeå.

Baracken (Braken). Förekom som öknamn på tre olika fastigheter vid Hospitalsgatan, dels nr 756-757 vid Ostindiefararegatan, dels ock efter en muntlig uppgift ett hus vid Norra Bulltoftavägen i Kirsebergsstaden. Av franskt baraque, provisorisk hydda, ett låneord, som inkommit i slutet av 1600-talet.

Beleshög (Byllehdj, senare Be/eshö'g), lantställe i Västervång, uppkallat efter en ättehög därstädes med namnet Byllehö'j; denna genuina form användes av befolkningen i Hyllie och Limhamn, som hade högen närmare inpå sig än stadsborna. Högens namn kan möjligtvis innehålla ett forntida mansnamn Bele, där e mellan b och 1 utvecklats till ett ljud mellan y och ö (s. k. labialisering); vid 1800-talets namngivning av lantstället Beleshög torde det dock närmast vara den från Frithiofs saga kände kung Bele, som varit mönstret. — Den av A. U. Isberg d. y. gjorda identifieringen av det medeltida Blusshöyen (1457) med Beleshög är ur språklig synpunkt ohållbar och måste beteckna någon annan lokalitet. Ordet "bloss" heter i Oxie härads folkmål norrut bloss, söder om Malmö blyss; av Blusshöy skulle aldrig kunna ha utvecklats Byllehö'j.

Bialitt (Bi altitt), f. d. krog (mellan 1780-1841) vid västra sidan av Stortorget å platsen för nuv. Frimurarehotellet. Av bia, vänta, och /Ut, västskånsk form för "litet" (da. lidt). Två f. d. krogar på Skånes landsbygd hade samma namn, en i Torrlösa och en i Strövelstorp.

Blekingsborg, en farm söder om Ystadvägen, uppkallad efter en plantagelycka Bleking, namngiven 1752; jfr under Plantagelyckorna. Kallades också Löttorpagåren eller Löttorpaställed efter en ägare Luttropp.

Borgmästaregården (Bårjmdsstaregåuren) med borgmästarens löningsjord. Borgmästaregården 1816.

Caroli församling (Karöli fårsämmling), liksom Caroli kyrka uppkallad efter konung Carl XI; ursprungligen kyrkoförsamling för de inom staden bosatta tyskarna, från 1812 svensk territorialförsamling, som upphörde 1948, då den blev delad på S:t Petri, S:t Pauli och Kirsebergs församlingar.

Caroli kyrka (Karöli tjårrka), ursprungligen anlagd 1686 såsom kyrka för den tyska församlingen i Malmö och därför vanligen kallad Tysk-kyrkan (se denna art.). — Tyska eller Caroli kyrcka 1765. Den nuv. Caroli kyrka är byggd 1880 på platsen för den gamla. Jfr föreg. artikel.

Cederbergs krog (Sedorbarjs kråg),1)f. d. värdshus med läge i närheten av Värnhem.

Concordia (Kongkå'rrdia), ursprungligen en klädesfabrik, anlagd av Frans Suell 1797 å tomterna nr 203-204. Av lat. concordia, enighet. Sedan 1889 restaurant och möteslokal. von Conowska stiftelsen, ålderdomshem, uppkallat efter stiftaren, hovjunkaren Diedrich Christian von Conow, som 1759 donerade fastigheten 238-239 vid Själbodgatan att användas till fattighus för ålderstigna kvinnor; sedan 1930 sammanslagen med Gersoniska stiftelsen. Det folkliga namnet var Lagården.

Dalarna eller Dalagården (Dalagåren), en farm; Dalarne 1853; ursprungligen en plantagelycka. Dalarne, namngiven 1752.

Dammfri (Dåmmfri), lantställe, som i senare delen av 1800- talet tillhörde handlanden Johan Danius. Namnet skrevs 1865 Damfred och 1871 Damfri. Stadsarkivarien Leif Ljungberg har i brev uttalat den förmodan, att det ursprungligen avsedda namnet varit Daniifred, varav blivit Damfred. Men det är också möjligt att namnet Dammfri är givet med tanke på den lantliga avskildheten från storstadens damm. Efter Dammfri äro i senare tid uppkallade Dammfrigången och Dammfriskolan.

Davidshall (Daveshåll, med öppet a som i "have"), restaurant, anlagd 1862 av handl. David Lenander (f. 1825, d. 1882). Här ingår hall i betydelsen "palats, festsal". Härefter: Davidshallsbron och Davidshallsgatan.

Det svarta hålet (De svarrta hälled), enligt en muntlig tradition ett hus vid Generalsgatan men enligt A. U. Isberg, Handbok, ett vid Adelgatan. Kanske det är frågan om två olika hus.

Doffeln (Dåf felen eller Doff elen), folkligt namn på Malmö yllefabrik vid St. Nygatan och Studentgatan. Jfr Lumpan.

Elisefarm (Elisef ä'rm), lantställe med jordbruk vid Rönneholmsvägen, uppkallat efter hospitalsföreståndaren Andreas Risens hustru Elisabeth Gestrich. Elisefarm 1811. Uttalsformen -f ärm visar att det är det franska f erme (lantgård), icke det engelska farm, som ligger bakom; jfr också på landsbygden Lisef ä'rm i Tottarp och Lovisefä'rm i tinnarp.

Ellstorp (Al'llstårp eller E'llstårp), hus vid Sallerupsvägen, sedermera bebyggt område. Anders Jönssons änka Elna Persdotter, f. i Tottarp 1822, d. i Malmö 1915, köpte ett hus vid Sallerupsvägen, som hon byggde om och gav namnet Ellstorp, ett namn som sedan 1898 förekommer i S:t Pauli församlingsbok. Tidigare förekom beteckningen 3:e Trakten n:r 7.

Erikslust (EriksIOst), lantgård i Västervång. Erikslust 1861. Ändelsen -lust var modern vid namngivning av lantställen och villor under 1800-talet, så ock i Danmark (under formen -lyst, t. ex. Marielyst vid Köbenhavn och Marienlyst vid Helsingör).

Falekens lantställe (Fållkens lantstä'lle), äldre folklig benämning på Tusculanum (se denna art.), tillhörigt förste stadsläkaren, d:r J. H. Falck, f. 1825, d. 1901. Jfr sådana binamn som Faxagården, Luttropagården och Qvidingahuset till resp. Ribersborg, Blekingsborg och Sjölunda.

Faxagården (Fakksagåuren), folkligt namn på Ribersborg, som sedan 1842 varit i den Faxeska släktens besittning.

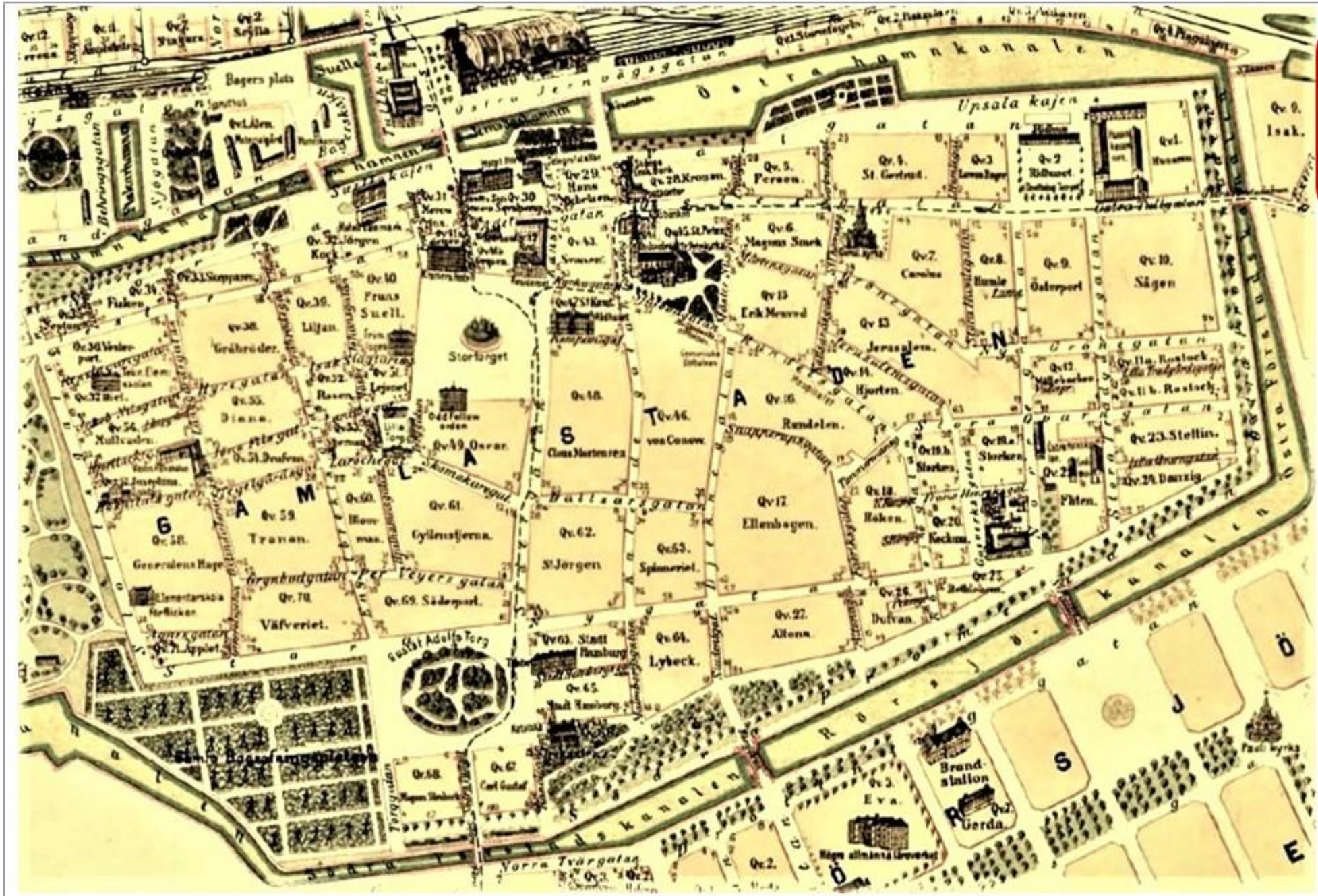
Malmö
1894

Framnäs (Framnä' s), villa i Västervång. Enligt inskrift å en ten: "August Flensburg uppförde Framnäs 1848." Uppkallelse efter Framnäs i Frithiofs saga.

Fredriksherg (Fredriksbårrj), f. d. värdshus och förlustelseställe i östra förstaden. öppnat 1/5 1869 och uppkallat efter köpmannen Fredrik Löhr. Härefter: Fredriksbergsgatan.

Fridhem (Fridhimm eller Fridhimmsgåuren), egendom å Magistratsjorden, uppförd 1848 av dåv. rådmannen Ludvig B. Falkman. Fridhem var ett under 1800-talet populärt gårdnamn och villanamn, varav detta är ett av de äldsta. Ifrån en annan egendom Fridhem. i Västra Förstaden (Regementsgatan 116) har villaområdet Fridhem sitt namn.

Fyrkappan, annan benämning på Henrikslust vid hörnet av nuv. Hantverkaregatan och Henrikslustgatan. Fyrkappa —hus med kvadratisk grundform.

Fönike-Hansens (Fö'nikehannsens), en trelängad lantgård å Spillepengsmarken, ännu kvarstående 1957. Namn av okänt ursprung, brukligt sedan 1870-talet.

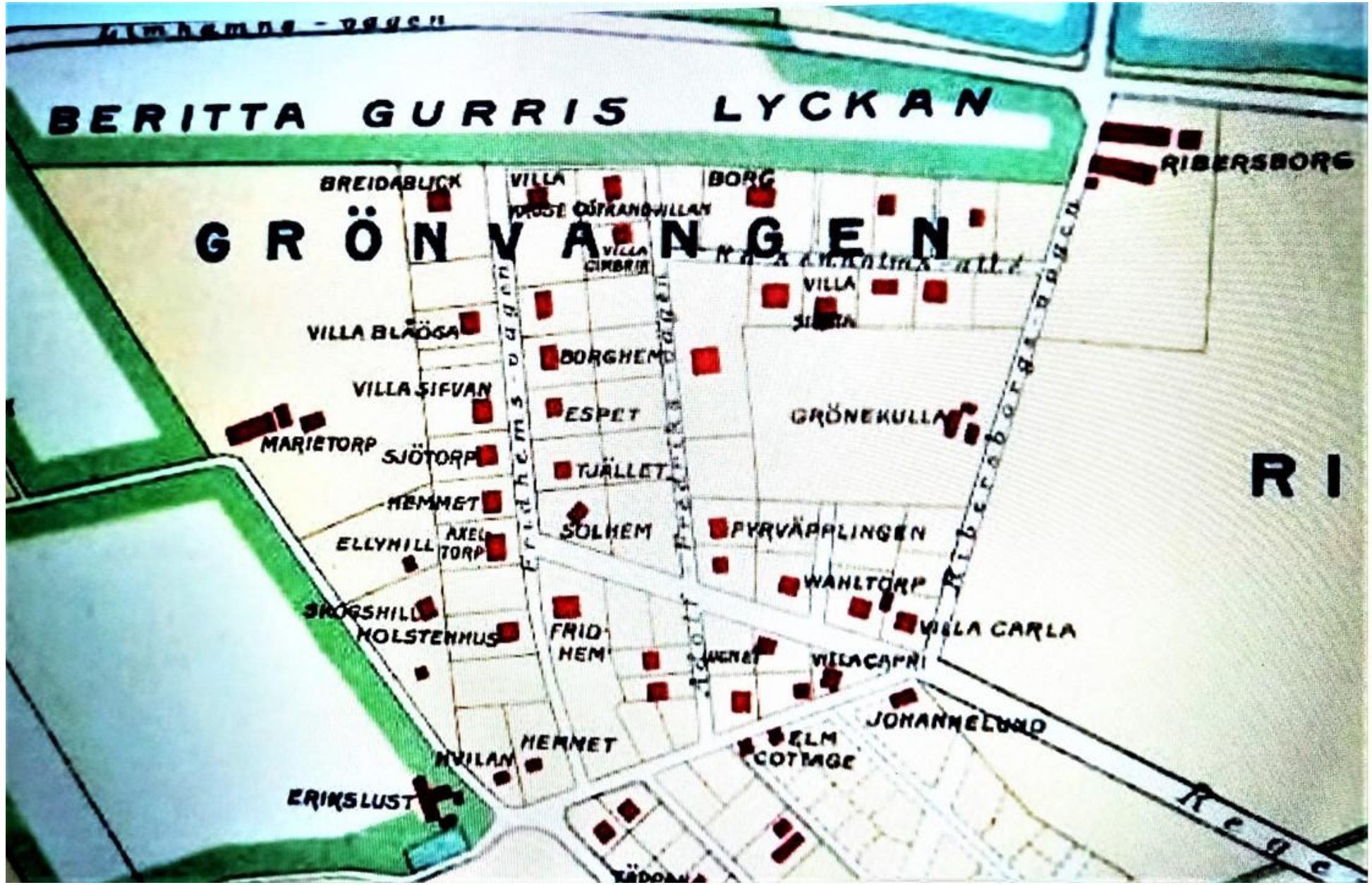
BERITTA GURRIS LYCKAN
GRÖNVANGEN
BREIDABLICK
VILLA
BORG
RIBERSBORG
VILLA BLÄÖGA
BORGHEM
VILLA SIFVAN
ESPET
GRÖNEKULLA
MARIETORP
SJÖTORP
TJÄLLET
HEMMET
SÖLHEM
PYRVÄPPLINGEN
ELLYHILL
WAHLTORP
VILLA CARLA
HOLSTENHUS
FRID HEM
VILLACAPRI
JOHANNELUND
ELM COTTAGE
HEMMET
ERIKSLUST

Första Trakten (Fårrsta Trakkten), egentligen kortform för "Första traktens gårdejordar", med småbruk bebyggt område i östra Förstadens ytterområde utmed norra sidan av Lundavägen. På 1870-talet hade gårdejordarna blivit uppdelade i fem områden, trakter eller ägotrakter, Första, andra, tredje, fjärde och femte trakten, men av dessa benämningar synes endast Första trakten ha blivit allmänt bruklig. Äldsta belägg är i Caroli församlingsbok 1878: Gårde jord, 1.1« Trakten i ö. Förstaden, och nyaste belägg är 1:a trakten i Malmödelen av rikstelefonkatalogen 1956, s. 345. En äldre invånare i Första Trakten svarade på min fråga om någon annan benämning tidigare använts, att han tyckte sig minnas att området kallats Strandhusen (Strannhilsen).

Gamla Sege (Gåmmla-sä.je), gård och f. d. värdshus å Spillepengsmarken, riven 1934. Dess officiella namn var Segeholm (1827) eller Segeholmshuset (1816); ett äldre namn, belagt redan 1663, var Emaus efter den bibliska orten Emaus. Gamla Sege och Segeholm är uppkallelse efter den närbelägna Sege å; se vidare denna art. samt Nya Sege. Krogrörelsen upphörde tidigare i Gamla Sege än i Nya Sege. I senare tid har Gamla Sege använts såsom arbetarbostad under Arlövgården, bl. a. såsom logis för betupptagare från Småland, varav kommit den skämtsamma benämningen H otätt Smålann.

Gamla Staden (Gammla Stan), numera benämning på staden inom broarna i sin helhet; tidigare avsågs därmed endast den äldre del, som fanns före stadsområdets utvidgning söder- och österut 1807, under det att de nytillkomna kvarteren (kring St. Nygatan och Norregatan) benämndes Nya Sta(de)n; denna uppdelning har sedermera försvunnit, och i en senare tids språkbruk kallas hela stadsområdet inom broarna Gamla Stan

MELLANHEDEN
VÅNGKARLEVÅNGEN
RÖNNEHOLM
Dalagården
DALAGÅRDEN
Elinero
ELINERO
Emeliero
EMILIERO
MARIEHILL
Mariehill
Hildasro
HILDASRO
ROSENLUND
Rosenlund
TOMTEBO
DAMFRI
Damfri
Solbacken
SOLBACKEN
Enebacken
ENEBACKEN
BELLEVUE
Bellevuegården
Vendelsfrid
VENDELSFRID
LORENSBORG
Lorensborg

Grönekulla (Grönekölla), f. d. lantgård i Grönvången vid Ribersborgsvägen. Gröna kullen 1894.

Göingahuset (Mgahused), f. d. hus å Spillepengsmarken; var beläget nära Stora Segeå. Har varit bebott av någon göing (jyng) eller varit tillhåll för göingar vid deras Malmöfärder.

Heleneholm (Helenehå'llm), f. d. lantställe, känt sedan omkr. 1800, sedermera restaurant vid Ystadvägen. Uppkallat efter kammarrättsrådet Petter Ludvig Cronsioes hustru Helena Schultin (f. 1759, d. 1819). Angående bruket av ändelsen -holm, se vidare under Terningholm.

Henrikslust (Henrikssst), ett lantställe uppfört 1816 av Henrik Kockum och beläget i hörnet av nuv. Hantverkaregatan och Henrik Smithsgatan, rivet på 1930-talet. Jfr Fyrkappan. Himmelmannahuset (-hused), f. d. hus vid Sallerupsvägen, beboddes på 1880- och 90-talen av en brunngrävare med öknamnet Himmelman.

Holmen (Hi almen), Frans Henrik Kockums sommarställe i Södra Förstaden, rivet 1902. Holmen 1839.

Hospitalet eller Malmö hospital (Spetåled) vid Rundelsgatan, där det blev förlagt 1675), från 1879 med officiell benämning Malmö Asyl eller Asylen, nedlagt 1928.

Håkanstorp (Hå'genstårrp, senare Hålanstårrp), lantgård s. om Sallerupsvägen med urspr. 70 tunnlands areal, sedermera 19 villaområde. Hågenstorp 1684, Håkanstorpsägendomen 1781. Uppkallad efter ägaren, handlanden Oluf Hågensen, omnämnd i handlingar 1666 och 1679. Efter denne är i senare tid Oluf Hågensens alle uppkallad

Malmös gamla Gårdar

Ribersborg (Finns kvar)

Ekebo

Peterstorp (Ribershus)

Mariedal

Erikstorp

Höga mölla (HöjamPlla), f. d. holländsk väderkvarn i Kirsebergsstaden, byggd 1805 såsom den förste "holländaren" i Skåne och försåld till bortflyttning 1906 och återuppsatt i V. Klagstorp. Höga Möllan 1827, Högamölla 1850. Innehavaren kallades Höjambllaren. Härefter uppkallad Högamöllegatan. Ett jordfast mjölkbord, som stod vid Höga mölla, kallades Myllebored. Inrättningen Malmö arbets- & försörjningsinrättning vid Sallerupsvägen, anlagd 1896; namnet i senare tid ersatt av Värnhem.

Jerusalem (Jeråsalemm eller Jertisalemmsgåren), f. d. hyreskasern med 4 längor vid Jerusalemsgatan, byggd 1806, varefter benämningen snart kommit i bruk, och riven 1889. Där Jerusalem förekommer i Skåne såsom ortnamn synes det ha betydelsen fattigkvarter, primitiv bostad; andra bebyggelser med namnet Jerusalem äro kända från Fosie, Lund och Eslöv. Sankt Johannes kyrka (Johinnestjårrkan), församlingskyrka, byggd 1906 och uppkallad efter aposteln Johannes.

Johanneslust (Johannessst, finare Johanneslösst), f. d. förlustelseställe vid Sallerupsvägen. Namnet ingår i den nuv. Johanneslustgatan.

Jämmertut(a), (Jä'mmortud eller Jä'mmortuda), f. d. bondgård i Kirsebergsstaden, ungefär vid platsen för nuv. Kirsebergskyrkan. Namnet efter några invånare, som varit jämmerfulla till sin läggning.

Jämtland (Jä'mmtlann), en farm, sedermera handelsträdgård nära Trelleborgsvägen. "Plantage-ägendom vid Fosie borror, Jemteland kallad" 1767. Var ursprungligen namnet på en 1752 namngiven plantagelycka Jemteland nr 18, som liksom övriga sådana voro uppkallade efter svenska landskapsnamn. Jfr Blekingsborg, Nummer 9 Dal m. fl.

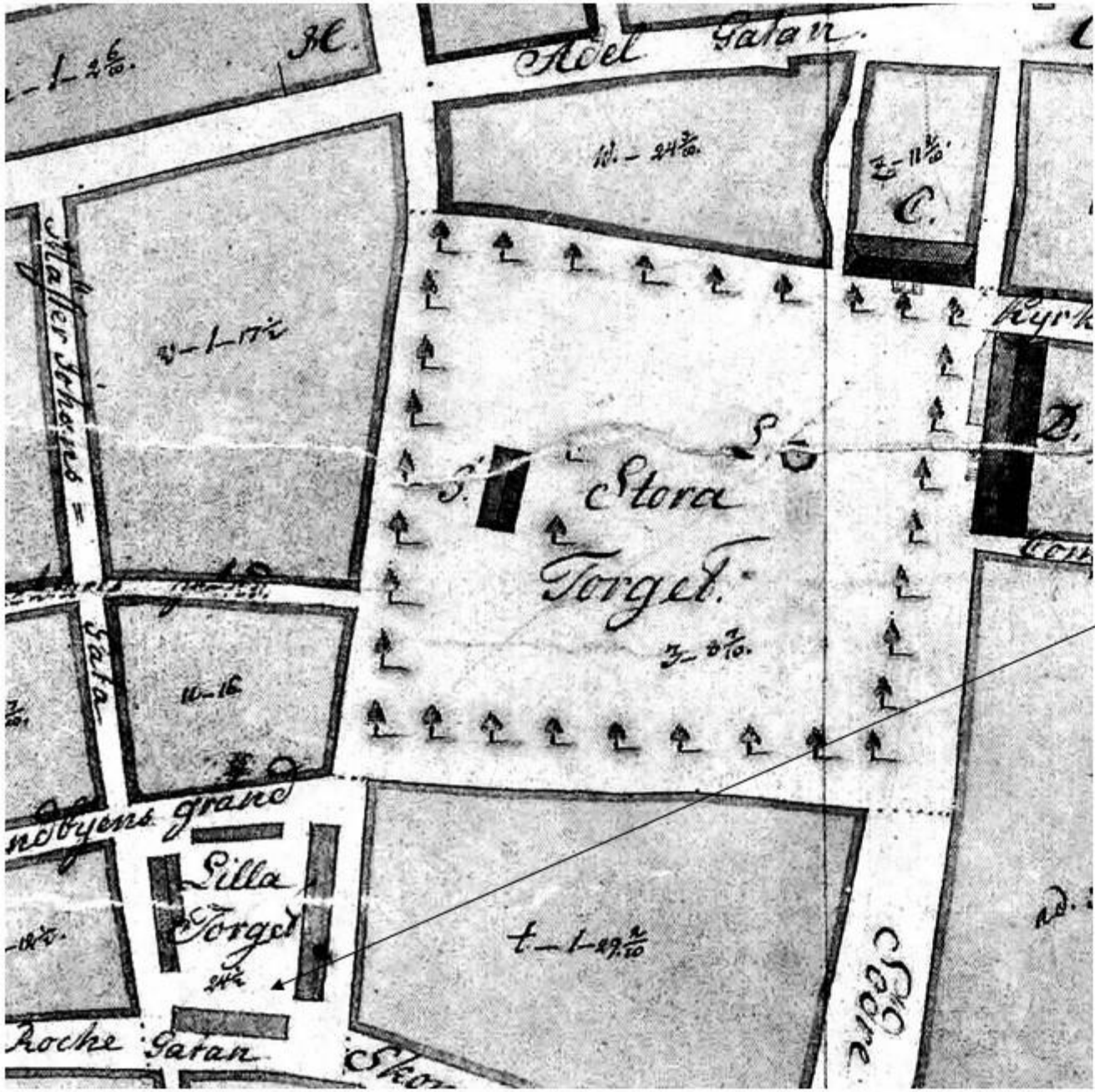

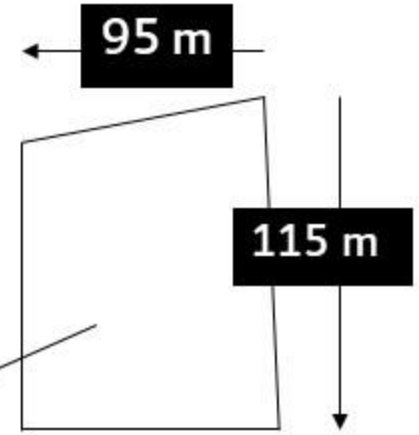

Lilla Torget
Längd 115 meter
Bredd 95 meter

Kalinehuset (Kali'nehused), f. d. hus å Spillepengsmarken
vid Lundavägen, närmast Arlöv (Jfr Arlövhuset). Huset, som var byggt omkr. 1800 och revs 1955, användes som arbetarbostad under Arlövgården och slutligen som bostad för pensionerat arbetsfolk. Omväxlande med Kalinehuset användes benämningarna Arlövhuset och Lilla Kalinan. Callinhuset 1734 (kan angiva ett äldre hus på platsen). Uppkallat efter det närbelägna värdshuset Kalinan på Arlövs område i Burlövs s:n. Om ursprunget till namnet Kalinan, som är en ryttare Collin i slutet av 1600-talet.

Kalopsenborg (Kalå'ppsenbårj), f. d. värdshus eller spisställe vid Lilla torg, där lantbor vid stadsresor kunde få ett middagsmål för 12 skilling (1860- och 70-talen). Ändelsen -borg är här skämtsamt använd; ifrån att ursprungligen ha använts om befästa slott, kunde den senare användas om andra mera välbyggda egendomar och t. o. m. om torp och smärre hus, där man stundom vid namngivningen sökte åstadkomma en kontrastverkan mellan namnets första och andra led; jfr namn av typerna Blåsenbörg, Lusenbörg m. fl. å Skånes landsbygd.

Karl möllares mölla (Kal myllares mylla), väderkvarn (stubbamölla), förut vid nuv. Ehrensvärdsgatan, sedermera flyttad till egendomen Mölledal i Kirsebergsvången (Beijers park).

Katrinelund (Katrinelönn), barnhem (vårdanstalt) vid Sallerupsvägen; efter en föreståndarinna Catharina Sandberg, f. 1840.

Kirsebergshusen (T jissebjershusen eller T jyssebjershusen eller T jyssebärshusen), äldre benämning på Kirsebergsstaden, hussamling (förstad) som uppstått på och invid Kirsebergs backar. Såsom genuina uttalsformer ha i Burlövs s:n ytterligare iakttagits Tjissebjerahusen eller Tjyssebjerahusen.

Kirsebergsstaden (T jissebjerstan eller T jyssebjerstan eller T jyssebärstan). Trakten, slutet av 1800-talet och början av 1900-talet.

Hotel Kramer (Hotäll Kramor, Kramors hotäll eller blott Kramor med öppet a, finare Kramor med slutet a), uppkallat efter källaremästare Fritz Kramer, innehavare sedan 1869. Förut kallat Fackens efter en källaremästare J. M. Fick.

Kristinelund (Kristinelönn), f. d. lantgård nära Rönneholmsvägen. Christinelund 1842.

La(du)gården, (La'gåren), folkligt namn på von Conowska stiftelsen (se denna art.) då den var förlagd på sin gamla plats vid Själbodgatan; komma po Lågåren, få husrum i v. Conowska stiftelsen. Ladugården kallas redan 1589 för Per Knudsöns Laagaard. I äldre danskt språkbruk har ladegård betydelserna 1) komplex av uthusbyggnader å herregård eller annan större gård, 2) avelsgård eller utgård och 3) fattiggård. Von Conomska ladugården, Benämningen Lagåren användes i folkligt tal ända till omkr. 1930; detta år revs den gamla byggnaden, stiftelsen blev sammanslagen med Gersoniska stiftelsen och båda förlades till Pildammsstaden.

Landshövdingehuset (Lannsdodingahused), äldre folkligt namn på landshövdingeresidenset. Annars: Residä'nnsed eller Residdnnsen.

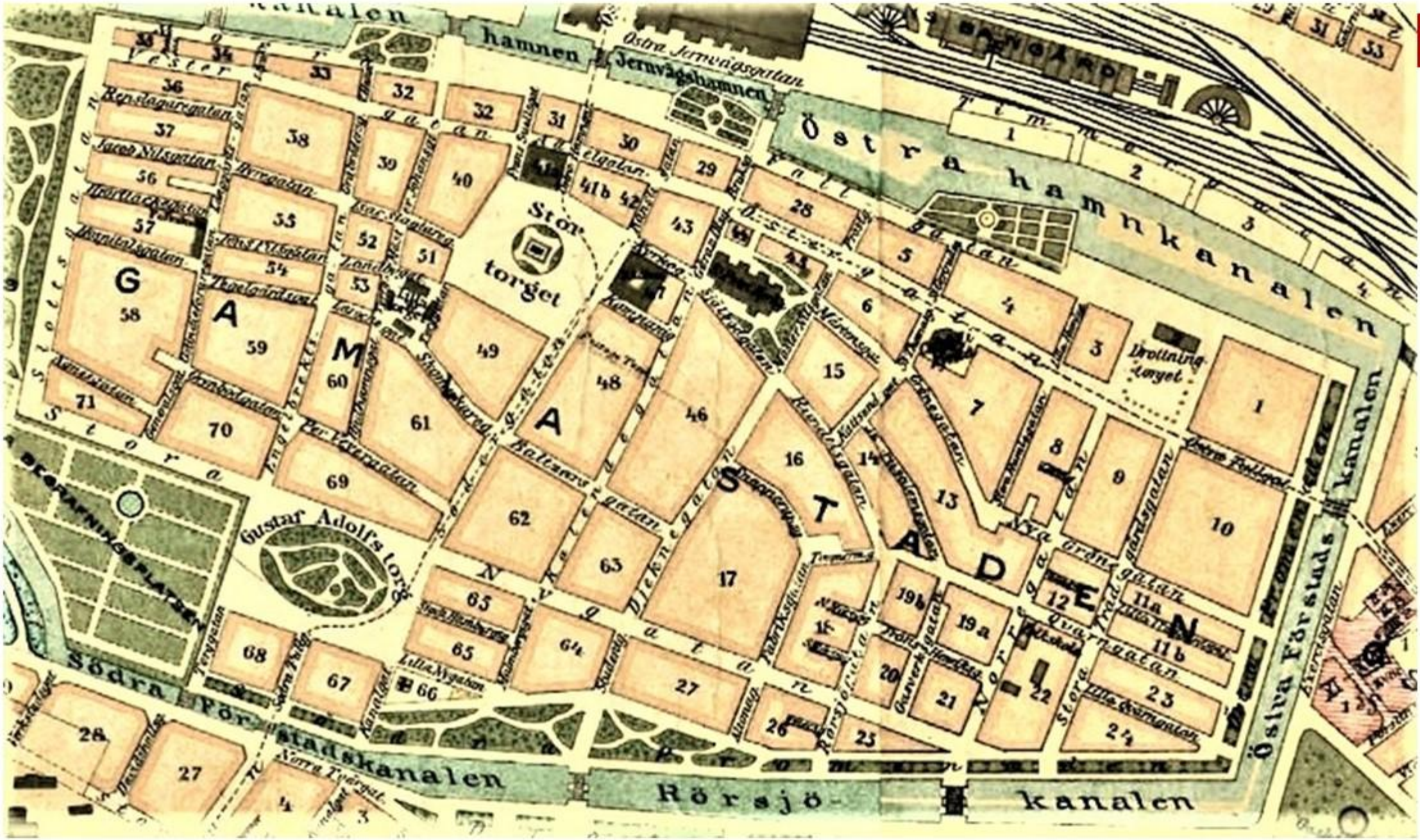

hamnen
Östra Jernvägsgatan
Jernvägshamnen
Östra hamnkanalen
Stor torget
Gustaf Adolfs torg
Begrafningsplatsen
Drottning torget
Östra Förstads kanalen
Södra Förstadskanalen
Rörsjö-kanalen
Stora Nygatan
Lilla Nygatan
Norra Tvärgat
Stora Trädgårdsgatan
Nya Grönegatan
Quarngatan
Lilla Quarngatan
Djeknegatan
Baltzarsgatan
Kattendegatan
Rundelsgatan
Fabriksgatan
Rörsjögatan
Norra Förstadsgatan
Östra Förstadsgatan
Stora Förstadsgatan
Stora Slottsgatan
Vestergatan
Repslagaregatan
Jacob Nilsgatan
Herregatan
Tegelgårdsgatan
Engelbrektsgatan
Per Veyergatan
Skomakareg.
Kammarg.
Mårtensgatan
Hantverkaregatan
Östergatan
Fattigg.
Timmergatan
Bangård
Gamla Stan

År 1898

Latinskolan (Lati'nskolan), den vanliga benämningen på Malmö högre allmänna läroverk. Motsvaras på landsbygden av Mallme skola (ant. i Burlöv och S. Sallerup) eller Stasskola (ant. i Hyllie).

Lejonet, se Apoteket Lejonet.

Lembkes mölla (Lenkes mylla), f. d. väderkvarn ,vid nuv. Vårgatan; efter släktnamnet Lembke.

Lilla Kalinan (Li'llakalinan), se Arlövhuset och Kalinehuset.

Lillaskola (Li'llaskola), f. d. skolhus vid Källaregatan i Kirsebergsstaden.

Lorensborg (Lorensbå'rrj), eller farmen n:r 6 i Magistratsvången, f. d. lantgård väster om Pildammarna. Dit flyttade år 1895 jordbrukaren Nils Hansson, f. 1832, hans hustru och makarnas son Gustaf Lorens Hansson, f. 1873 i Västra Skrävlinge. Farmen uppkallades då efter nämnde Lorens Hansson, vilken sedan övertog stället och dog där 1954. Försvann 1956 i samband med anläggandet av Stadionstaden.

Ludvigslust (Loddvisljsst, finare Loddvdslösst), villa vid Lundavägen. Namnet belagt 1883.

Lugnet (Longned), ursprungligen lantställe, sedermera område, motsvarande n. ö. delen av Södra Förstaden. ("Di bor Po Longned"). Lugnet 1827. Lugnet II. Detta namn tillhörde också Frans Suells lantställe i Möllevången; anlagt 1796. Den vanligaste benämningen var emellertid Möllevångsgården

Del av Malmö försvarsverk 1706. Kyrkan till höger om S:t Petri är Tyska kyrkan, föregångaren till Caroli kyrka (riven 1879, den ersättande kyrkan syns på bild nedan). Väderkvarnen på vallen till höger är Vallamöllan.
MALMÖ
1706

Lumpan (Lommpan), skämtsamt namn på Malmö yllefabrik vid St. Nygatan och Studentgatan (— Doffelen). Namnet brukligt redan på 1880-talet, liksom benämningen lommpetösor på arbeterskorna därstädes. Magistratsvillorna. Så benämndes de magistratspersoner tillhöriga -villorna, varav de sista revos för att bereda plats för Stadsteatern med tillfartsvägar. De voro Fredriksro, Henriettero, Hyddan, Carlstorp, Rosenhill, Fridhem, Carlsro och Villa Francs.

Malmöhus. Mallmöhuess (slot) 1529, Mallmöhus 1529, Malmöehus 1541. Ej brukligt i folkligt tal utom i förbindelsen Malmöhus län (Mållmehus län); annars användes benämningarna Malmö slott eller Slottet. Angående hus i äldre språkbruk i bet. "befäst slott", jämför Glimmingehus och Lillöhus i Skåne, Koldinghus och Riberhus i Jylland. Malmö slott (Mallme slått) =Malmöhus, Paa Malmöe slodt 1590. Se även Slottet. — De i Malmö slotts befästningssystem ingående bastionerna äro resultatet av systematisk namngivning i tidig svensk tid (uppkallelsenamn). De behandlas icke vidare men uppräknas här: Ban&., Carolus, Carl Gustaf, Stenbock, Nyköping, Älvsborg, Vänersborg, Uppsala, Kalmar, Göteborg, Malmö, Jönköping och Norrköping.

Malta (Måka, finare Mållta), f. d. hus vid kanalen i närheten av Schougens bro. Namnet brukligt på 1860-, 70 och 80- talen. Uppkallat efter ön Malta i Medelhavet.
Margretetorp (Magretetå'rrp), f. d. gård och hussamling på Södervärn. Margretetorp 1827.
Mariedal (Mariedåul el. Mariedåulsgåuren). Marieedahl 1861. Härefter: Mariedalsoägen.
Marietorp (MarietirTp) i Grönvången. Marietorp 1850. Uppkallat efter Metta Maria Nehrman, född Flensburg, f. 1733, d. 1829. Härefter: Marietorps alle.

Mon Bijou (Monglesjå, finare Monnbisjå). Monbijou 1835, Mon Bijou 1853. Ursprungligen utvärdshus anlagt omkr. 1810 av traktören C. G. Amilon, från 1865 folkskola (Monbijouskolan). Franskt = min ädelsten, mitt smycke. Härefter: Monbijousgatan.

Möllebacken (Myllebakken), f. d. bierkrog i Grönegatan.

Möllevången (Myllevången), stadsdel uppvuxen i 1900-talets första decennium på den mark som av ålder bär namnet Möllevången och sedan 1949 namn på en nyupprättad territorialförsamling. Se vidare avd. II.

Möllevångsgården (Myllevångsgåuren), f. d. lantgård i Möllevången, anlagd av Frans Suell 1796. G. St. Möllevång. Jfr Lugnet II.

Nummer 9 Dal (Nommor nie Dal), gammal hus-samling där Fosievägen (sedermera Trelleborgsvägen) utgår från Ystadvägen. Ursprunget till namnet är en 1752 utlagd och namngiven s. k. plantagelycka, N:r 9 Dahl, liksom andra plantagelyckor namngiven efter landskapsnamn, i detta fall Dal = Dalsland. Å portarna stod ännu på 1930-talet inskriften "N:r 9 Dahl litt. A" etc. Härefter är i senare tid vägmötet Dalaplan uppkallat.

Nya Sege (Nya Sä.je eller Nya-sä.je), lantgård och f. d. värdshus vid Lundavägen i närheten av Stora Segeå. Nya Sege 1878. På fasaden stod i början av 1900-talet inskriften NYA. SEGE. Det är namngivet i förhållande till Gamla Sege (se ovan). Som annan benämning på Nya Sege förekommer Segekrog eller Segekrogshuset, båda 1850. Av de gamla värdshusbyggnaderna kvarstå ännu boningshuset och f. d. hållstallen närmast Lundavägen. Större delen av jorden, som brukas under nuv. Nya Sege gård är belägen inom Bulltofta. Det primära i namngivningen är Sege å.

Nya Staden (Nya Stan), de efter 1807 utlagda rätliniga gatorna och kvarteren i de södra och östra delarna av staden inom broarna. Nya staden 1827. Benämningen har i senare tid åter kommit ur bruk, då hela staden inom broarna numera uppfattas såsom Gamla Sta(de)n.

Nytorp, småbruk i Magistratsvången v. om Pildammarna. Nytorp 1816. Oshergs längor (osbarjs längor el. osbarjska längorna), bostadskvarter i Kirsebergsstaden mellan Vattenverksvägen, Torngatan och Källaregatan, uppfört omkr. 1860 av en handlande Osberg.

Pauli församling (Påuli fårsiimmling), upprättad enl. Kungl. brev 1883 23/2.

Pauli kyrka (Påuli tjårrka), invigd 1882. Se även Rörsjökyrkan.

Per Anderssons mölla (Pärimnors mylla), f. d. väderkvarn vid Södra Förstadsgatan.

Sankt Petri kyrka (Petri tjårrka, finare tjörrka el. tjyrrka). Lat. Ecclesia beatorum Petri et Pauli apostolorum in Malmöghe 1346; Sancti Peders kirke 1401, S:t Petri kyrcka 1765. Under 1700- och 1800-talen användes i folkligt språkbruk mestadels benämningen Svensk-kyrkan; se denna art. Emot slutet av 1800-talet återupplivades (Sankt) Petri kyrka.

Petter bagares (Pittor bagares), lantgård å Spillepengsmarken i närheten av Arlövs sockerbruk. Se vidare art. Bagarestället.

Petterslust (Pittorslsst), lantställe vid Rönneholmsvägen; Petterslust 1886. Efter åkerbrukaren Nils Petter Pettersson.

Pilstorp (Pastårrp), f. d. lantställe, anlagt i slutet av 1700- talet. Pihlstorp 1827, 1840. Uppkallat efter poppelpilarna i den ännu bevarade parken,

Quidingahuset (Kvidingahused), folklig benämning på lantstället Sjölunda efter ägaren, rådmannen N. H. Quiding. Se vidare art. Sjölunda.

Rackarehuset (Rakkarehused), f. d. hus vid Sallerupsvägen. Beboddes av rackaren hästslaktaren.

Rapsagården eller Rapsatgården (Rappsagåuren), lantgård med läge söder om nuv. Föreningsgatan, där raps odlades.1)Rapsagården 1845, Rapsatgården 1850, 1853 och 1861 (G. St.). Skrivningen Rapsatgården är i anslutning till rapsat, en äldresvensk, från lågtyskan inkommen biform till raps; skrivningenRapsagården och motsvarande uttal (Rappsagåuren) är raps med bindevokalen -a- i ordsammansättningar. ’
Rapsahusen, hussamling vid Rapsagården.

Ribban, kortform för Ribersborg badhus, använd på 1920- och 30-talen och även senare.

Ribersborg (Rivorsbå'rrj, senare Riborsbå'rrj), ett av Malmö äldre lantställen, uppkallat efter handlanden Jöran Riber, d.1763. Ribersborg 1796. I äldre namngivning förekommer ändelsen -borg om befästa slott eller borgar, t. ex. Sövdeborg, sedermera om mera välbyggda egendomar i "ståndspersoners" besittning, såsom Ribersborg, men också i mera skämtsam eller ironisk användning (Jfr det ovannämnda Kalopsenbor g och det numera försvunna Ruttenborg i Burlövs s:n). Ett i grannskapet använt vardagsnamn var Faxagården efter släkten Faxe;

Ridhuset (Ri'hused), äldre benämning på nuv. saluhallen vid Drottningtorget i dess egenskap av ridhus för Kronprinsens husarregemente (före 1899).

Slottet

Rosenlund (Rosenlönn), f. d. lantställe, senare restaurant. Rosenlund 1816.

Rostorp (Rö stårp el. Rö stårpagåren), f. d. lantgård vid Lundavägen, uppkallad efter åkaren A. N. Rosander. Gården revs på 1920-talet, men efter densamma är uppkallat egnahemssamhället Rostorp (R6 stårp el. R östårpahusen), som uppstod 1923.

Rådstugan (Rå' stuan), äldre folklig benämning på rådhuset.

Rönneholm (Rynnehå'llm), lantställe, anlagt av borgmästare C, M. Nordlindh 1796. Rönneholm 1816. Namngivet efter plantagelyckan Rönnebergs härad, som ingick i arealen. Det är inte uteslutet, att herregårdsnamnet Rönneholm i Stehag varit förebilden, men denna gård, som anlagts omkr. 1540, är uppkallad efter Rönneå. Efter Rönneholm i Malmö är Rönneholmsvägen namngiven.

Rörsjökyrkan (Rörsjötjårrkan), folkligt binamn på S:t Pauli kyrka i Rörsjöstaden. Annars: Påuli tjårrka.

Rörsjöstaden (Rörsjöstan, även Rörsjön), stadsdel som efter omkr. 1880 uppstått å Rörsjömarken.

Saaris (SEirris), villa vid Lundavägen. Saaris 1892. Uppkallad efter godset Saaris i Finland. — Efter Saaris i Malmö är villa Saaris vid Stationsvägen i Åkarp uppkallad i början av 1900-talet.

Sege (Sä.je) = Nya Sege, lantgård och f. d. värdshus vid Lundavägen. Sege Claus Bödkers karta över Malmö 1697, Sege Caroli kb. 1845. I detta sammanhang skall nämnas, att stationsnamnet Sege å Malmö Simrishamns-banan är en relativt sen nybildning från 1893-

SANKT PETRI KYRKA

Segegården (Säjegåren), = Nya Sege, se denna art.

Segeholm (ej använt i tal), detsamma som Gamla Sege, se denna art. Segeholms-huset 1816, Segeholm 1827 och senare.

Segekrog eller Segekroget (Sä.jekrued), f. d. värdshus, som ingår i nuv. Nya Sege gård. Segekrog eller Segekrogshuset 1850. Se vidare Sege, Segegården och Nya Sege.

Segemölla (Säjemblla), f. d. vattenkvarn och jordegendom vid Segeå vid gränsen emot Arlöv i Burlövs s:n. Seye mölle 1434 och 1500, Seggemölle 1569, Sejemölla 1677, Seije Mölla 1684, Segeqmarn 1765, Segequarn 1853 (då såsom namn på en jord). Då Malmö stad år 1500 tillbytte sig Segemölla av kungl. maj:t och kronan, angives den vara belägen i Burlövs socken och även senare har den periodvis tillhört Burlövs s:n, då invånarna varit skrivna där på grund av den närmare belägenheten till Burlövs kyrka. Segemölla nedbrann 1802 och blev aldrig återuppbyggd, och behovet av annat kvarnställe blev snart tillgodosett genom tillkomsten av väderkvarnen Högamölla m. fl. Ännu kvarligga grundstenar efter Segemölla mittför Arlövgårdens ägor vid sammanflödet av Stora och Lilla Segeå.

Silla-Pera-husen (Sillapärahusen), två hus i Kirsebergsstaden, uppkallade efter en ägare, benämnd Silla-Päre n. (Senare hälften av 1800-talet.)

Sjölunda, sommarvilla belägen mellan stambanan och havsstranden, anlagd på 1850-talet av rådmannen Nils Quiding). I folkligt tal förekom benämningen Quidingahuset. Det kvarstod till 1926. Efter Sjölunda är i senare tid en närbelägen hållplats å linjen Malmö Lund uppkallad.
Skitte-Thomsons (Sjitte-Tommsens), hus vid Generalsgatan; har tillhört Thomas Tobias Thomson, f. 1811, d. 1892.

Skåne (Skåune), f. d. lantgård, riven före 1936. Ursprunget till namnet är plantagelyckan n:r 12 Skåne, utlagd och namngiven 1752. Jfr N:r 9 Dal, Jämtland m. fl.

Slottet (Slåtted), jämte Malmö slott den vanliga benämningen på Malmöhus slott; komma po slåtted bliva ådömd fängelsestraff (sedan fängelset inrättades där 1827). I samma mening användes uttrycket komma po nässtor.

Slottsmöllan (Slå'ttsmyllan), holländsk mölla vid Malmöhus, byggd 1850 på platsen för en äldre stubbamölla från 1600-talet. Slottsmöllan 1827.

Slussahuset (Slusahused), hus i närheten av nuv. Turbinen. Slussahuset 1847. Av dial. dus el. slusa i bet. vattendrag el. kanal med reglerbart vattenstånd.

Smörklumpahuset (Smörklömmpahused), hus vid Kirsebergsgatan. Så benämnt i senare hälften av 1800-talet, emedan det var målat i en framträdande gul färg.

Snurran (Snurran), enligt en icke närmare kontrollerad uppgift en gård i Gröngatan, så benämnd på grund av sitt egendomliga byggnadssätt.

Sommarraden (Såmmar-ran), husrad i Hospitalsgatan (omfattande gammalt n:r 671 t. o. m. 683); efter bryggaren Olaus Sommar, som 1771 blev ägare till densamma.

Sorgenfri (Sårjenfrig, förr lantställe, numera bebyggt område. Sorgenfri 1842, Sorgenfrid 1845. Troligtvis uppkallelsenamn efter slottet Sorgenfri i Kongens Lyngby i Danmark, som blev namngivet på 1690-talet. Härefter: Sorgenfriskolan och Sorgenfrivägen.

Spillepengshusen, samtliga habitationer å Spillepeng eller **Spillepengsmarken;** bestodo av Augustenfrid, Bagarestället, Fönike-Hansens, Gamla Sege eller Segeholm, Göingahuset och Kalinehuset eller Lilla Kalinan; se dessa namn var för sig.

Spånehusen (Spåunehusen), hus-samling med läge vid nuv. Spångatan ö. om Södra Förstadsgatan. Spånehusen 1816. Som första led ingår ev. spåna, skånsk form för "spån", alltså husen som varit spåntäckta (eller haft ovangavlarna klädda med spån?).

Stadt Hamburg (Statthåmmbårj), värdshus och teaterbyggnad från 1808 i kvarteret av samma namn vid Gustav Adolfs torg. Uppkallelsenamn från tyskan. **Stickan, kortform för Tändsticksfabriken** i östra Förstaden, senare hälften av 1800-talet). Annars: Tännestikkefabriked.

Stolpahuset (Stållpahused), f. d. hus vid n. v. sidan av Lilla Torg. Huset hade ett utbygge, som vilade på grova stolpar.

Svattan, f. d. gård vid Rönneholmsvägen. Stadsbokhållaren fick 1748 tillstånd att anlägga en skvaltkvarn vid Pildammen, nedanför jordvallen i Rådmansvången. Svalla, skånsk benämning på skvaltkvarn, mindre husbehovskvarn, som drevs med vattenkraft.

Svensk-kyrkan (Svitnnsk-tjårrkan el. ' J, det folkliga namnet på S:t Petri kyrka. På 1890-talet började det officiella namnet (Sankt) Petri kyrka komma i bruk i dagligt tal men ännu omkr. 1930 förekom Svensk-kyrkan bland de äldre av stadens hantverkar- och arbetarbefolkning. Namnet torde ha uppstått i slutet av 1600-talet eller början av 1700-talet i motsats till Tyskkyrkan (Caroli kyrka Utanför Malmö har som benämning på S:t Petri kyrka iakttagits Stor-tjårrken i Tygelsjö i Oxie härad.

Sånekulla (Sånekolla el. Sånnekolla el. Sånekölla), lantställe vid Limhamnsvägen, anlagt 1798 av handl. Pehr Sånasson. Sånekulla 1816, Sånnekulla 1850. Södervärn (Södorvä.rn; formen med södor- är rspr. påverkad; en mera genuin form Synnervärn är påträffad på Söderslätt), det äldre namnet på Södra Förstaden, ännu i folkligt tal. Synderroeern 1587, Södra Wärn 1713, Södre Wärn 1726. Det är näppeligen i bet. "befästning" som -värn ingår i Södervärn och Östervärn, eftersom de icke ingått i något äldre befästningssystem. Det är hellre värn i en speciell betydelse "inhägnat område"; Denna betydelse passar mycket väl in på värnarna i Malmö, som ursprungligen varit små hus-samlingar, omgivna av inhägnade lyckor eller trädgårdstomter. Invånarna kallades Värnaboa. Som en egendomlighet skall nämnas, att ifrån Södervärn och östervärn en särskild betydelse hos "värn" uppstått i västra Skåne, nämligen "förortsbebyggelse" (nära den-större orten), "hus-samling utanför bykomplex el. stad el. vid infarten till herregård". Som exempel kunna nämnas: Norrevärn i Ystad, Värnen i Skanör, Rynge värn i Sjörup, Lindby värn i Svenstorp, Värnen i Torreberga i Nevitshög, Norrevärn och Cistervärn i Landskrona, Södervärn i Hälsingborg, Rynkevärn och Norrevärn i Skromberga i Ekeby och Värnen i Ängelholm, som alla torde vara yngre än Värnarna i Malmö.

Norregatan mot Drottningtorget kring sekelskiftet 1900. Norregatan är den gata som sträcker sig från Drottningtorget till Stora Kvarngatan och sedan fortsätter ner mot Södra Promenaden. Gatan tillkom i början av 1800-talet och ingick i Nya staden. Från början hette gatan "Norrgatan" men det ändrades 1867 eftersom "Norregatan" länge varit den gängse beteckningen.

Östergatan är Malmös äldsta gata, utlagd redan vid mitten av 1200-talet. Gatan löpte parallellt med stranden som låg utmed nuvarande Norra Vallgatan. Den sträcker sig från Drottningtorget, förbi Carolikvarteren och fortsätter västerut mot Gamla Väster. Östergatan var under många hundra år huvudgatan på Öster i Gamla staden och har än idag kvar en stor del av sin gamla bebyggelse.

Södra Förstaden (Södra Fårstån). I folkligt tal vanligen Södervärn, (se ovan). Sedan 1700-talet har i officiella handlingar omväxlande använts Södervärn och Södra Förstaden, det senare t. ex. i en invånarelängd från 1759. Numera är Södra Förstaden det officiella namnet, sedan Södervärn blivit namnet på en järnvägsstation med kringliggande bebyggelse längre söderut.

Terningholm (Tärninghå'llm, Tärnehå'llm), lantställe, i senare tid i förening med tvålfabrik. Uppkallat efter borgmästaren Terning Hansen.

Tobakshusen, hus-samling intill Spånehusen; i den s. k. Tobakslyckan 1766 (efter en tobaksplantagen). Tobakshuset 1741, Tobakshusen.

Tunneln (Tönnelen), stenhus från 1500-talet med medeltida källarvalv, beläget i Adelgatan 4. Från 1866 restaurant med namnet Tunneln; namngiven efter de långsträckta källarvalven.

Tusculanum (Toskelånom, Tyskelånom), f. d. lantställe vid Sallerupsvägen, sedan 1937 ålderdomshem tillhörigt Pastor Svärds stiftelse. Tusculanum 1878. Byggt av förste stadsläkaren J. H. Falck (f. 1825, d. 1901). Namnet är uppkallelse efter romaren Ciceros lantgård Tusculanum vid den italienska staden Tusculum.

Tvillingahusen, två hus i Kirsebergsstaden; två parallella 33 byggnader av lika utseende mellan Torngatan och Kejsaregatan.

Tysk-kyrkan (TPssk-tjårrkan el. Tssk-tjårrkan el. Tysskan), gammalt folkligt namn på Caroli kyrka (jfr denna art.). Tyska eller Caroli kyrka 1765, vid Tyskkyrkan 1861, Caroli eller Tysk-kyrkan

Grönegatan var en längre huvudgata som i sin äldsta del gick fram över Carolikvarteren, mellan Humlegatans sydligaste del och S:t Tomasgatan, men som numera är helt försvunnen. Den omtalas första gången 1532 men tillhörde gatunätet från slutet av 1200-talet. Sedan befästningarna raserats i början av 1800-talet förlängdes gatan med "Nya Grönegatan". På 1880-talet kallades den äldsta, krökta, delen i folkmun för "Gamla gatan".[4] 1945 fick de två gatorna det gemensamma namnet "Grönegatan". Numera kvarstår endast den yngre delen av gatan. Där den äldsta delen förr fortsatte upp mot Caroli kyrka ligger idag Caroli Citys matvaruintag.

Bakgård från troligtvis kvarteret Hjorten mellan Rundelsgatan och Jerusalemsgatan strax före rivning 1969. Bilden visar hur nedgångna en del av de mindre gårdarna i kvarteren tedde sig. Rundelsgatan är den gata som sträcker sig från Stora Kvarngatan och upp mot Sankt Petri kyrka. Den har bevarat den medeltida, böjda gatustrukturen som var typisk för Jerusalemsgatan och Grönegatan. Formen var anpassad till den ursprungliga terräng som fanns här när kvarteren lades ut under slutet av 1200-talet. Fram till 1935 låg här sjukhuset Malmö asyl, men själva byggnaden fanns kvar åtminstone till 1972.

Uppland (öpplann el. öpplannsgåuren), en farm. Upland 1853 och G. St. Ursprungligen namnet på en plantagelycka, belagt 1752.

Vallamöllan, f. d. väderkvarn i kv. Möllebacken ö. om Norregatan med tillträde genom Vallagränd, nedtagen på 1850-talet.

Värnarna (Värnarna), de båda förstäderna Södervärn och Östervärn.

Värnhem (Vä.rnhimm el. Värnhi'mm), f. d. lantgård vid hörnet av Lundavägen och Sallerupsvägen. Innehavaren kallades Värnhimmaren.

Åbohusen, enligt uppgift från 1930-talet några gamla hus ö. om Pildammarna. Uppkallelse efter Åbo i Finland, eller av skånskt åbo = hemmansbrukare?

Örnamöllan (Ornamyllan), en f. d. väderkvarn (stubbainölla); namnet antecknat på 1920-talet, men icke närmare lokaliserat.

Östergötland, en farm, angiven såsom sådan 1853 och 1861. Namnet går tillbaka på en 1752 utlagd och namngiven plantagelycka n:r 6.

Östervärn (Y sstorvärn), detsamma som östra Förstaden Österrniern 1627, Östre Wärn 1726, 1838.

Östra Förstaden och Östervärn ha använts omväxlande i handlingarna sedan 1700-talet.
Östra Förstaden (Y sstra Fårstin). Namnet förekommer redan i en invånarelängd från 1759, men det var i äldre tid mindre brukligt, och i stället användes Östervärn.

Humlegatan är den gata som sträcker sig från Grönegatan upp mot Östergatan. Vid Humlegatans norra del mot Östergatan har lite av den ursprungliga bebyggelsen bevarats, såsom Diedenska huset, Sjöbergska palatset samt Malmö Rullgardinsfabriks gamla hus, det Sjöbergska magasinet. På den västra sidan av gatan låg även en större magasinsbyggnad från mitten av 1800-talet, Johan Dieden den äldres sädesmagasin, även benämnt Diedenska sädesmagasinet[5]. Före 1898 hette gatan Stora Humlegatan medan Bagersgatan längre norrut hette Lilla Humlegatan. Anledningen till detta namnbyte var att de boende vid Lilla Humlegatan inte ville förknippas med den prostitution, för vilken Stora Humlegatan då blivit känd. Ännu tidigare var den skriftligt belagd som "Humlegränd". År 1970 förlängdes gatan söderut mot Stora Kvarngatan, vid den forna Jerusalemsgatans mynning.

Sjöbergska magasinet är Malmö Rullgardinsfabriks gamla hus och är en bevarad magasinbyggnad på Humlegatan i Malmö. Ena delen av huset är numera bostäder, dels med utsikt mot det närliggande korsvirkeshuset Diedenska huset och dels mot byggnadskomplexet Caroli City. Av en händelse räddades huset när Carolikvarteren i övrigt till största del revs i början av 1970-talet. Huset byggdes i början av 1860-talet.

De omfattande rivningarna av äldre bebyggelse i kvarteren som magasinet ligger i och bredvid – Malmös äldsta[källa behövs] – har påverkat miljön runt huset. Både Sjöbergska magasinet och Diedenska huset skiljer sig därför mycket från den omgivande bebyggelsen.

S:t Tomasgatan eller S:t Thomasgatan (från 1900-talets början användes den senare stavningen konsekvent på bland annat Malmö stads officiella kartor medan den förstnämnda var den förekommande på gatuskyltar) är belagd som Oluf Persens (eller Pedersens) strede 1522 och 1543-1559. Namnet S:t Tomasgatan användes på den nordligaste delen av Kattsundsgatan, ner till korsningen Grönegatan-Mårtensgatan. Under årens lopp förekom en rad olika namn på denna gata, vilken tidvis räknades som en del av Kattesund, Cattesundsstredet etc. Namnet fastställdes 1864. Sedan området sanerats blev den 1970 en del av Kattsundsgatan. Ett tidigare namn var Tyska kyrkogatan, efter Tyska kyrkan, nuvarande Caroli kyrka. Värt att nämna är även att Caroli Kyrkoplan är en sedan 1936 känd benämning på platsen kring Caroli kyrka.

Snurran var det inofficiella namnet på den torgbildning i korsningen Grönegatan-Humlegatan. Snurran kom till i början av 1800-talet med vallraseringen men har sina rötter i 1200-talet när Grönegatan lades ut. Trots att det är starkt förändrat finns området kvar än idag.

Stora Kvarngatan är den gata som sträcker sig från Östra Promenaden till Rundelsgatan. Fram till det tidiga 1870-talet hette gatan bara Qvarngatan eftersom Lilla Kvarngatan inte utlagts ännu.

Jerusalemsgatan var den gata som sträckte sig från Stora Kvarngatan och upp mot Kattsundsgatan. Den revs ut helt under år 1970. Jerusalemsgatan tillkom år 1861 och var från början en vattenavloppsgrop. Det är anledningen till att sträckningen inte är utritad på kartor äldre än 1861. Gatan fick sitt namn 1864 efter det stora bostadskomplexet Jerusalem som vuxit upp i området strax intill redan 1806. Detta bebyggelsekomplex revs 1888 och ersattes av en rad nyare tegelhus, uppförda på 1890-talet. På 1930-talet kallades gatan i folkmun för "Bakgatan".

Kattsundsgatan är den gata som sträcker sig från Rundelsgatan upp mot Östergatan. Gatan är medeltida men skriftligt belagd som "Kattesund" först 1532. Kattesund är en beteckning på en smal gata, som sannolikt ursprungligen varit vattenfylld. Tidvis inräknades även S:t Tomasgatan i denna gata. Namnet Kattsundsgatan fastställdes 1864.

Mårtensgatan var den gata som sträckte sig från S:t Tomasgatan mot Sankt Petri kyrka. Gatan revs 1970 och i dag finns endast en passage genom betongkomplexet på ungefär samma plats som den tidigare gatan. Mårtensgatan hade anor från 1200-talet. Den äldsta kända benämningen är Byecircke-stredet 1522. Namnet kom av att gatan sträckte sig i riktning mot den närliggande Sankt Petri kyrka.

Mäster Nilsgatan är den gata som sträcker sig från korsningen Rundelsgatan-Själbodgatan i söder till Östergatan i norr.

Norregränd var ursprungligen en kort gränd som sträckte sig från Norregatan västerut in i kvarteret Humle. Den tillkom i början av 1800-talet, men namngavs inte förrän 1911. Först var den tänkt att heta Caroligränd, men namnet avslogs eftersom man trodde att det skulle orsaka förvirring då gränden inte ligger speciellt nära Caroli kyrka. I samband med rivningarna förlängdes den fram till Humlegatan, men den har till skillnad från den förlängda Humlegatan inte delat upp kvarteret i två hälfter med olika namn.

Ringaregränd är en bortglömd kuriositet. Denna tillkom så sent som 1962 och sträckte sig från Mårtensgatan söderut in i kvarteret Erik Menved. Den försvann i likhet med Mårtensgatan 1970. Namnet kommer från ordet "ringare", ett yrke som till största delen gick ut på att ringa i kyrkklockor. I början av 1960-talet hade man börjat med punktsaneringar i Carolikvarteren och när man rivit en fastighet vid Mårtensgatan i kvarteret Erik Menved bildades här en helt ny gränd, bara fem år innan man påbörjade totalsaneringarna.

Schaktningsarbetena för Caroli City 1970. Fotot taget från Östergatan. Carolikvarteren och de angränsande kvarteren omfattades av den våg av förändring som många svenska städer gick igenom efter andra världskriget. Rivningsvågen som inleddes i slutet av 1950-talet hade sin upprinnelse under årtiondena efter första världskriget. Det tänkande som då slog igenom innebar bland annat att de gamla stadskärnorna började betraktas som uttjänta och inte längre ändamålsenliga.

MALMÖ ADRESSKALENDER ÅR 1519

Lyder van Fredens skattelängder i topografisk belysning
Av Einar Bager.

Värst 1692 numrerades gårdar och hus i Malmö. Tidigare innehålla mantals- och skattelängder endast namnförteckningar, som i Lyder van Fredens räkenskaper uppdelats i fyra fjärdingar, men senare alltid i tio rotar. **Redan 1506** hade staden **indelats i tio rotar** för underhåll av vallgraven från österport över Söderport till Västerport. Det förefaller som om **rotarna fördelats med 2 1/2 på varje fjärding**, men det fortgående utplånandet av västra Malmö i samband med utbyggandet av fästningsverken kring Malmöhus, omöjliggör en fullt tillförlitlig slutsats. Förutsättningen för att kunna tillgodogöra sig namnförteckningarna topografiskt för att på så sätt kunna fastställa gårdarnas fördelning på rotarna och i sista hand på fjärdingarna är, att det går att följa gårdarnas och deras ägares historia tillbaka i tiden. Det viktigaste hjälpmedlet är här de utomordentliga serier räkenskaper, som redovisa avgifter till kyrka, altargods, hospital och stad från ett stort antal gårdar. I många fall går det att i dessa räkenskaper följa gårdarnas historia tillbaka ända till det första upplåggandet av dessa serier **1532.**

Av stor betydelse är härvid, att den ursprungliga uppställningen med gårdarna fördelade på ett stort antal altare, kapell och lag bibehållits ända till 1500-talets slut, så att en fortsatt orientering kunnat äga rum. Den första uppgiften innehåller nämligen ofta endast husägarens namn, senare kan följa en allmän orientering, att gården ligger t. ex. någonstädes "der vester", och så följer stundom bit på bit i pusslet, tills gårdens läge är klart bestämt. Många andra kunskapskällor få emellertid även lämna sina bidrag, för att resultatet skall bli fullt tillförlitligt, och tillvägagångsättet bygger i stor utsträckning på kombinationer och är så mångskiftande och invecklat, att en fullständig redovisning skulle kräva orimligt utrymme.
För fastställandet av gårdsägarna i Lyder van Fredens längder, som ju sluta 13 år innan kyrkoräkenskaperna vidtaga, finns det ett utomordentligt mellanled i **1522 års** överenskommelse mellan Lunds domkapitel och Malmö stad beträffande ett stort antal gårdar, tillhöriga domkyrkan, domkapitlet, åtskilliga kyrkliga stiftelser, landsortskyrkor samt **S:t Anne Calende i Malmö.**

Namnen äro i längderna antecknade efter den väg uppbördsmännen tagit och denna väg är så gott som alltid densamma. Det blir på detta sätt ej kvarteren utan gatorna, som bilda underlag för fjärdings- och roteindelningen. **I Lyder van Fredens räkenskaper** liksom allt framgent börja och sluta uppbördsmännen **sin vandring vid Österport. Man följer Östergatans södra sida det lilla stycket från Österport till Humlegatan**, viker så ner i denna gränd och fortsätter med **Grönegatan**, återvänder genom Humlegatan till Östergatan och avverkar sträckan fram till **S:t Thomasgatan**, där en "skalle"-sten markerar gränsen för torghandeln. Så en av- stickare genom denna gränd till **Mårtensgatan, Mäster Nilsgatan och Rundelsgatan**. Därefter tillbaka till Östergatan, som nu besökes från S:t Tomasgatan ända fram till det gamla rådhuset på hörnet till **Göran Olsgatan**. En ny avstickare söderut till **Själbodgatan, "Snaperop", Djäknegatan, "Calente stredet" och slutligen "Companij stredet".** Andra fjärdingens uppbördsmän taga så vid och besöka först de rika guldsmederna och kramhandlarna i kv. 43 Svanen vid **Adelgatan**, vika ner i **Kansligränden** och fortsätta så utmed Södergatans östra sida ända ner till **Söderport.**

Anmärkningsvärt är, att denna längre fram så förnäma gata ännu vid denna tid i huvudsak beboddes av hantverkare, framför allt smeder. De många mjölnarna utanför Söderport få också besök och så återvänder man troligtvis genom **Per Weijersgatan** och **Hjulhamnsgränden till Skomakaregata**tan. Därefter kommer turen till Södergatans västra sida, som följes ända upp till nuv. Residenset — Stortorget utlades först ett par årtionden senare. Genom Kansligatan kommer man så till Adelgatan. Gårdarna i kvarteret fram till Frans Suellsgatan ha vid denna tid ännu bostadshus vettande mot Adelgatan och här bo åtskilliga av stadens förmögnaste borgare. Till slut viker man ner i **"Helligesthus strede" vid nuv. Stortorgets västra sida.** Därmed är man färdig med även den andra fjärdingen. De fem första rotarna omfattade senare området för dessa båda första fjärdingar. Den tredje fjärdingen har ej tillnärmelsevis samma antal fasta hållpunkter, som de nu redovisade. Fjärdingen omfattar sydvästra delen av staden söder om **"den lange adelgade" (Västergatan),** men befolkningen är här **mindre bemedlad, säkerligen i regel hyresfolk**, och kan därför ej återfinnas i längderna över husägare. Framför allt omöjliggöres dock en detaljerad orientering genom denna stadsdels fortgående nedbrytning genom utbyggandet av befästningsverken kring Malmöhus.

Vägen går emellertid i stora drag utmed Västergatans södra sida fram till Mäster Johansgatan, vidare söderut till Hjulhamnsgatans västra sida, så upp och ner i gränderna söder om Västergatan fram till **"Langegertsstrede", vidare till "Gunder Spenders strede" (Slottsgatan)** och de många smågatorna norr om "**Graabrödre" i nuv. Kungsparken.** Småningom når man så fram till husen söder om **Myntergården** och svänger slutligen ner till "**Palne siö" i stadens sydvästra hör**n. Fjärde fjärdingen omfattar alla gårdar norr om "den lange adelgade", ända från Myntergården fram till österport. Även här ha befästningsarbetena utplånat den första fjärdedelen fram till Slottsgatan med bl. a. **Capellgorden och S:t Peders gord**, men därefter möter det icke större svårigheter att följa gårdarna utmed den oändligt långa gatan, en sträcka som senare delades upp på 2 1/2 rotar. Då och då göres avstickare ner till stranden, där småbodar lågo utmed muren vid t. ex. **Strandporten och S:t Gertruds lucka**. Vid redovisningen av gårdarna har uppgivits den tidigaste anknytningen till andra källor samt fortsatt redogörelse för i tiden närliggande orientering, som räkenskapslängderna kunna erbjuda.

Jes Giötszen

Sewryn Iwde

Sewryn Perszen Iwde

Hans Skonnyng

Mette Kraemers

Sewryn Glaer

Peer Hanszen Jens

vti portthen Claws Perszen

Lasze Haagenszen

Jep Naall

Hans Ienszen

Marine Krogfod

Claemend Sworf

fwer Morthen Hiort

Per Lawritszen

Thomes Fesker

Benet Hermodszen

Per Lawritszen

Rasmus Sewrynszen

Peer Siaelandsfar

Trwils Anderszen

Fesker Lawritz Anderszen

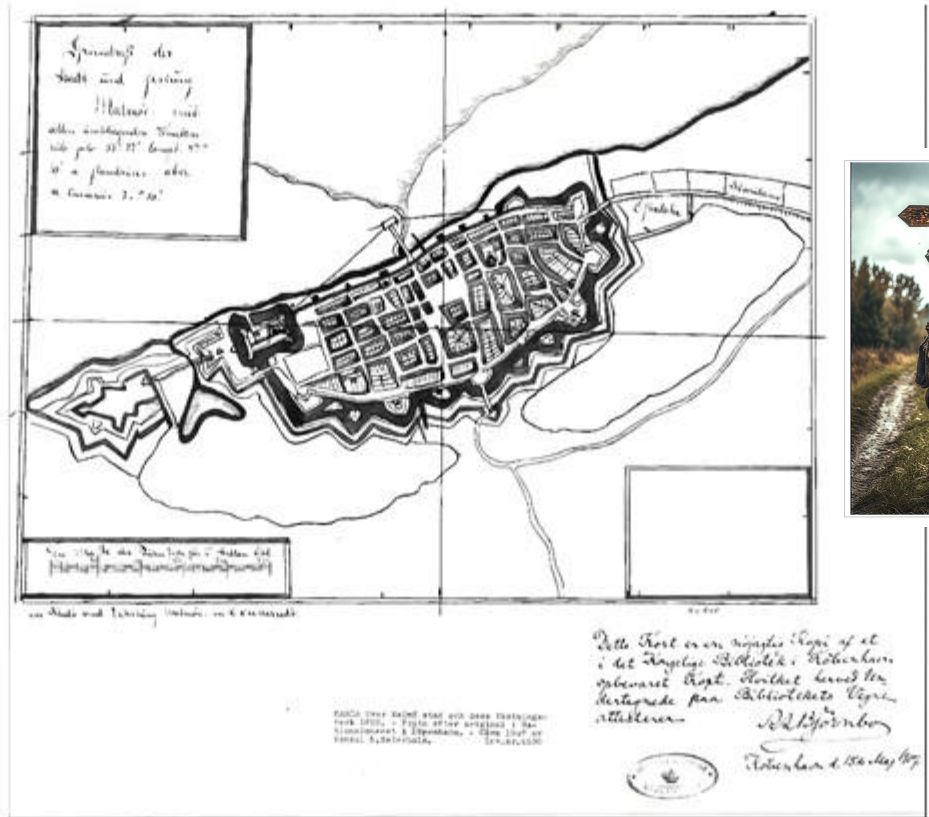

Gunder Spenders strede

Peer Jenszen Brygger S. P. 1532
— uti Gunder Spenders strede